

Dr hab. med. prof. nadzw. Piotr Galecki
Klinika Psychiatrii Dorosłych UM w Łodzi

Dr n. med. Kinga Bobińska
Klinika Psychiatrii Dorosłych UM w Łodzi

Dr n. praw. Krzysztof Eichstaedt
sędzia Sądu Apelacyjnego w Łodzi

Obserwacja sądowo- -psychiatryczna: Jak wydać opinię prawie idealną

Obserwacja sądowo-psychiatryczna jest zagadnieniem trudnym i budzącym kontrowersje ze względu na fakt czasowego przymusowego ograniczenia wolności osoby poddawanej obserwacji. Pozostaje jednak niezbędnym narzędziem w najtrudniejszych sprawach, w których biegli psychiatry muszą wypowiedzieć się co do stanu psychicznego i poczytalności oskarżonego bądź podejrzanego

UWAGI OGÓLNE

Obserwacja sądowo-psychiatryczna uregulowana została w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku w art. 203. Przepis ten był już trzykrotnie nowelizowany. Ostatnia zmiana miała miejsce w 2009 roku (Dz.U. z 2009 r., Nr 20, poz. 104).

Cechą charakterystyczną obserwacji sądowo-psychiatrycznej jest przede wszystkim to, że nie można jej orzec z urzędu, a tylko w razie zgłoszenia przez biegłych takiej konieczności, zaś z uwagi na to, iż wiąże się ona niewątpliwie z dość istotnym ograniczeniem swobód obywatelskich, orzeka o niej zawsze niezawisły sąd, a przeprowadza się ją w wyznaczonych zakładach leczniczych. Znamienne dla obserwacji sądowo-psychiatrycznej jest również to, że ustawodawca określił maksymalny czas jej trwania, który w żadnym wypadku nie może zostać przekroczony.

PRZESŁANKI ORZECZENIA OBSERWACJI SĄDOWO-PSYCHIATRYCZNEJ

Dzieli się je na dwie podstawowe kategorie: 1) przesłanki pozytywne, czyli takie, które muszą wystąpić łącznie, aby można było orzec obserwację; 2) przesłanki negatywne, których wystąpienie sprawia, że sąd nie może orzec obserwacji.

Wśród przesłanek pozytywnych wymienia się:

- a) zgłoszenie przez dwóch biegłych psychiatrów konieczności przeprowadzenia obserwacji psychiatrycznej,
- b) skierowanie do sądu aktu oskarżenia, ewentualnie postawienie zarzutu popełnienia przestępstwa osobie, która ma być poddana obserwacji sądowo-psychiatrycznej,
- c) zebrane w sprawie dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że podejrzany (oskarżony) popełnił zarzucane mu przestępstwo.

Natomiast negatywne przesłanki to:

- a) z okoliczności sprawy wynika, że sąd orzeknie w stosunku do oskarżonego (podejrzanego) karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub karę łagodniejszą, np. grzywnę, ograniczenie wolności,
- b) okres obserwacji psychiatrycznej przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia (art. 203 § 1 zd. 2 k.p.k.).[1, 2]

Jak trafnie dostrzeżono w judykaturze, samo pojawienie się wątpliwości co do poczytalności podejrzanego (oskarżonego) nie stanowi jeszcze podstawy do skierowania go na obserwację sądowo-psychiatryczną. W postępowaniu karnym regułą nieprzewidującą żadnych wyjątków jest orzekanie o potrzebie obserwacji w zakładzie

lecniczym dopiero w razie zgłoszenia takiej konieczności przez biegłych psychiatrów, uznających, że przeprowadzone w warunkach ambulatoryjnych badanie oskarżonego nie jest wystarczające do wydania opinii (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 4 października 2012 roku, II AKA 376/12, Lex nr 1236430). Warto odnotować także, że decyzja o potrzebie zgromadzenia dodatkowych dowodów dotyczących stanu zdrowia osoby badanej, a zwłaszcza potrzeba analizy dokumentacji medycznej dotyczącej leczenia w przeszłości, należy do biegłych psychiatrów, podobnie jak zgłoszenie konieczności obserwacji w zakładzie leczniczym. Fakt, że biegli, wydając opinię tego rodzaju, konieczności takiej nie stwierdzili, nie uzasadnia podawania w wątpliwość zawartych w opinii rozpoznania i wniosków (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2011 roku, II KO 59/11, Lex nr 1084722).

W doktrynie zasadnie zauważono, że wniosek o zarządzenie obserwacji podejrzanego (oskarżonego) w zakładzie leczniczym może być wyłącznie wynikiem wątpliwości biegłych co do jego stanu zdrowia psychicznego. Chodziło o wątpliwości, których nie usunęło badanie ambulatoryjne połączone z badaniami dodatkowymi. Podstawą do zarządzenia obserwacji nie może być ani charakter sprawy, ani też to, że przestępstwo zostało popełnione w sposób okrutny i z niskich pobudek.[3]

TRYB ZWIĄZANY Z ORZEKANIEM PRZEZ SĄD OBSERWACJI W ZAKŁADZIE LECZNICZYM

O potrzebie przeprowadzenia obserwacji sądowo-psychiatrycznej orzeka sąd, określając jednocześnie jej miejsce i czas. Odpowiednim do orzekania o obserwacji w sytuacji, gdy potrzeba taka zajdzie w stadium postępowania przygotowawczego, jest sąd właściwy do rozpoznania sprawy, a więc może to być sąd rejonowy lub sąd okręgowy (argument wynikający bezpośrednio z treści przepisu art. 329 § 1 k.p.k.).

CZAS TRWANIA OBSERWACJI PSYCHIATRYCZNEJ

Obserwację orzeka się na czas nie dłuższy niż 4 tygodnie. Mając jednak na uwadze, że jak już wcześniej wspomniano obserwacja ogranicza w dość istotny sposób swobody obywatelskie, zasadne jest orzekanie jej na czas minimalny, czyli niezbędny do jej przeprowadzenia. W praktyce jednak obserwuje się, że jest ona orzekana na okres maksymalny, to jest 4 tygodnie. Wydaje się, że zarówno biegli psychiatrzy, zgłaszając potrzebę przeprowadzenia obserwacji, jak i sąd orzekający w tym przedmiocie, powinni uzasadnić czas obserwacji, jaki jest niezbędny do wydania opinii sądowo-psychiatrycznej. Nieuzasadnienie przez biegłych wnioskujących przeprowadzenie obserwacji niezbędnego czasu jej trwania (nie dłużej jednak niż 4 tygodnie) powinno powodować zapytanie biegłych przez sąd na tę okoliczność,

co winno mieć miejsce na posiedzeniu w trybie przepisu art. 97 k.p.k.

Znamienne jest także, że nie na wniosek biegłych bezpośrednio przeprowadzających obserwację, lecz na wniosek zakładu leczniczego, w którym obserwacja jest przeprowadzana, sąd może przedłużyć okres jej trwania na czas określony, niezbędny do jej zakończenia, z tym że łączny czas w danej sprawie nie może przekroczyć 8 tygodni (art. 203 § 3 k.p.k.). Charakterystyczne jest jednak, że o zakończeniu obserwacji zobowiązany jest zawiadomić sąd nie zakład leczniczy, lecz biegli, i to niezależnie od tego, czy sprawa jest na etapie postępowania przygotowawczego, czy sądowego. Wydaje się, że należałoby postulować nowelizację art. 203 § 3 k.p.k. w ten sposób, aby biegli o zakończonej obserwacji mieli także obowiązek powiadomić prokuratora, jeżeli tylko sprawa znajduje się w stadium postępowania przygotowawczego. Niezwłoczne uzyskanie przez prokuratora bezpośrednio od biegłych informacji o zakończonej obserwacji niewątpliwie mogłoby się przyczynić do przyspieszenia postępowania.

Orzekając o przedłużeniu obserwacji, należy czynić to z dużą dozą ostrożności, co odnosi się w znacznej mierze do łącznego czasu trwania obserwacji. Podobnie jak przy orzekaniu o obserwacji, również w przypadku wnioskowania o jej przedłużenie zakład leczniczy winien dokładnie uzasadnić czas, na jaki powinna być ona przedłużona, okoliczność ta podlega zaś ocenie sądu orzekającego. Nie należy zapominać, że łączny czas trwania obserwacji w danej sprawie nie może przekroczyć 8 tygodni. Oznacza to, że w sytuacji, gdyby w danej sprawie łączny czas wobec oskarżonego (podejrzanego) trwał 8 tygodni, a opinia ta została następnie skutecznie zakwestionowana przez strony przed sądem, co niejednokrotnie się zdarza, brak jest prawnych możliwości umieszczenia takiej osoby na ewentualnej obserwacji. Biegłym w takiej sytuacji pozostanie wydanie opinii o stanie zdrowia psychicznego podejrzanego (oskarżonego) na podstawie badań ambulatoryjnych. W doktrynie postuluje się ograniczanie liczby obserwacji sądowo-psychiatrycznych na rzecz badań ambulatoryjnych, w tym także wielokrotnych.[2]

Zarówno na postanowienie sądu o orzeczeniu obserwacji sądowo-psychiatrycznej, jak i o jej przedłużeniu, przysługuje zażalenie, które powinno być niezwłocznie rozpoznane przez sąd wyższej instancji (art. 203 § 4 k.p.k.). Sąd Najwyższy wyraził zasadny pogląd, że na postanowienia sądu, wydane w trybie art. 203 k.p.k., o nieuwzględnieniu wniosku o orzeczenie badań psychiatrycznych oskarżonego połączonych z obserwacją w zakładzie leczniczym, bądź o odmowie jej przedłużenia na dalszy oznaczony czas, nie przysługuje zażalenie (uchwała Sądu Najwyższego z 24.11.2010 roku, I KZP 22/10, OSNKW 2010 r., nr 12, poz. 104). Nadmienić należy, iż pogląd ten w doktrynie spotkał się zarówno z aprobatą (zobacz: [4,5], C. Kąkol Głosa do uchwały SN z dnia 24 listopada 2010 roku,

I KZP 22/10, Lex/el. 2011), jak i krytyką (zobacz: A. Małolepszy, M. Zbrojewska, Glosa do uchwały SN z dnia 24 listopada 2010 r., I KZP 22/10, Palestra 2011 roku, nr 9-10, s. 144-151; M. Gabriel-Węglowski, Glosa do uchwały SN z dnia 24 listopada 2010 roku, I KZP 22/10, Lex/el. 2012; M. Flis-Świeczkowska, Glosa do uchwały SN z dnia 24 listopada 2010 roku, I KZP 22/10).[6]

MIEJSCE PRZEPROWADZENIA OBSERWACJI PSYCHIATRYCZNEJ

Na podstawie delegacji ustawowej wynikającej z przepisu art. 203 § 5 k.p.k. minister zdrowia wydał w dniu 2 grudnia 2004 roku rozporządzenie w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania obserwacji oraz sposobu finansowania obserwacji, a także warunków zabezpieczenia zakładów dla osób pozbawionych wolności (Dz.U. z 2004 roku, Nr 269, poz. 2679, ze zm.).

KOSZTY OBSERWACJI W ZAKŁADZIE LECZNICZYM

Zgodnie z § 3 wcześniej cytowanego Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 2 grudnia 2004 roku koszty obserwacji finansowane są z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister sprawiedliwości.

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyraził zasadny pogląd, że jednostce organizacyjnej ochrony zdrowia przeprowadzającej opinię przysługuje także zwrot kosztów pobytu w zakładzie opieki zdrowotnej osoby oddanej pod obserwację, szczególnie kosztów: żywienia, świadczonych usług medycznych oraz ogólnych kosztów zakładów. Chociaż koszty pobytu w zakładzie osoby oddanej pod obserwację obciążają skarb państwa, to zgodnie z art. 618 § 1 pkt 6 k.p.k. nie stanowią one wydatków skarbu państwa wchodzących w skład kosztów procesu, a więc tego rodzaju kosztami nie może zostać obciążony oskarżony w przypadku wydania wyroku skazującego (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 06.08.2002 roku, II AKz 465/05, OSA 2003 roku, nr 3, poz. 25).

Zważywszy na to, że obserwacja sądowo-psychiatryczna jest przeprowadzana przez zakład leczniczy, zachodzi pytanie, czy sąd powinien przyznać stosowne wynagrodzenie biegłym, czy też zakładowi leczniczemu. Wydaje się, że skoro przeprowadzenie obserwacji zleca się konkretnemu zakładowi leczniczemu, to w przypadku sporządzenia opinii, lekarzom psychiatrom, którzy ją sporządzili, przysługuje ewentualne wynagrodzenie od zakładu leczniczego, a nie od organu procesowego, albowiem w stosunku prawnym z organem procesowym pozostają nie biegli, lecz wyłącznie zakład leczniczy.[7] Podobnie także w judykaturze podnosi się, że jeżeli do wydania opinii sąd powołał zakład leczniczy, to ta jednostka, a nie indywidualny biegły (lub biegli) wydaje opinię i ponosi za nią odpowiedzialność. Wynagrodzenie za wydanie opinii przysługuje temu zakładowi, nie

zaś indywidualnym biegłym (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 04.01.2002 roku, II AKz 779/01, OSA 2002 roku, nr 8, poz. 63).

Nie ma wątpliwości, że koszty wszystkich opinii, a także przeprowadzonej obserwacji sądowo-psychiatrycznej, ponosi organ procesowy, który powołuje biegłego. Wyjątek dotyczy jednak sytuacji, gdy dowód ten dopuszczony jest w stadium postępowania przygotowawczego. Wprawdzie to sąd, a nie prokurator orzeka o obserwacji psychiatrycznej, jednakże czynność ta nie rodzi po stronie sądu obowiązku uiszczenia kosztów przeprowadzonej obserwacji psychiatrycznej w zakładzie leczniczym, lecz obowiązek ten obciąża prokuraturę[8].

PRZEBIEG OBSERWACJI SĄDOWO-PSYCHIATRYCZNEJ

Obserwacja sądowo-psychiatryczna jest metodą badań i o konieczności jej zastosowania do wydania opinii mogą decydować jedynie biegli, gdyż to oni posiadają wiadomości specjalne. Art. 203 § 2 i 3 k.p.k. jasno precyzuje, że sąd określa miejsce jej wykonywania oraz orzeka o czasie jej trwania. Wskazując miejsce, sąd wyznacza konkretny zakład, a nie wskazuje biegłych, którzy tę obserwację mają przeprowadzić. O ile przyjęcie do szpitala psychiatrycznego odbywa się zgodnie z Ustawą o ochronie zdrowia psychicznego,[9] o tyle wykładnią prawną przyjęcia do szpitala w celu obserwacji sądowo-psychiatrycznej jest postanowienie organu procesowego w oparciu o art. 203 k.p.k. Wskazane jest również, aby sąd przed wydaniem postanowienia ustalił, czy dany zakład jest w stanie w konkretnym czasie przeprowadzić obserwację. O wyborze miejsca decyduje sąd, jednak biegli mogą zasugerować w swoim wniosku do sądu rodzaj zakładu leczniczego. Paragraf 5 art. 203 odnosi się do rozporządzenia ministra zdrowia, zawierającego wykaz zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania obserwacji, a także warunków zabezpieczenia zakładów dla osób pozbawionych wolności. Czas trwania obserwacji może zostać przedłużony na wniosek zakładu, w którym się ona odbywa, nie zaś na wniosek biegłych, którzy ją przeprowadzają.[10] Sąd orzeka o przeprowadzeniu obserwacji na wniosek biegłych, nie określa jednak zakresu badań specjalistycznych, jakie mają być przeprowadzone. To zagadnienie należy bowiem do zakresu wiadomości specjalnych (art. 193 § 1 k.p.k.). Zakres tych badań uzależniony jest od decyzji biegłych, ma on pomóc odpowiedzieć biegłym na pytania postawione przez organ procesowy. Sama obserwacja i zalecane badania dodatkowe nie są obowiązkowe i nie mogą być za nie uznawane, a potrzeba ich zalecania powinna być dyktowana wyłącznie realnymi potrzebami diagnostycznymi, a nie wagą przestępstwa czy np. jego okrucieństwem.[11]

O zakończeniu obserwacji sąd powiadamiają jednak biegli, a nie zakład, który został powołany. Jeśli obserwacja dotyczy postępowania przygotowawczego, biegli winni powiadomić o jej zakończeniu nie tylko sąd, ale także prokuraturę. Nie jest

to postępowanie obligatoryjne, jednak znacznie przyspieszające procedurę.

FORMA I TREŚĆ OPINII Z PRZEBIEGU OBSERWACJI SĄDOWO-PSYCHIATRYCZNEJ

Zgodnie z art. 200 § 1 k.p.k. w zależności od polecenia organu procesowego biegły może zostać powołany do wydania opinii w formie ustnej lub pisemnej. Opinia oparta na obserwacji sądowo-psychiatrycznej, ze względu na trudność opiniowanego zagadnienia, zawsze jest opinią pisemną. Opinia ustna najczęściej jest formą uzupełnienia pisemnej w sytuacji, gdy organ procesowy ma wątpliwości co do pisemnej. Opinia, zgodnie z brzmieniem art. 200 § 2 powinna zawierać:

- 1) imię, nazwisko, stopień i tytuł naukowy, specjalność i stanowisko zawodowe biegłego,
- 2) imiona i nazwiska oraz pozostałe dane innych osób, które uczestniczyły w przeprowadzeniu ekspertyzy, ze wskazaniem czynności dokonanych przez każdą z nich,
- 3) w wypadku opinii instytucji – także pełną nazwę i siedzibę instytucji,
- 4) czas przeprowadzonych badań oraz datę wydania opinii,
- 5) sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i spostrzeżeń oraz oparte na nich wnioski,
- 6) podpisy wszystkich biegłych, którzy uczestniczyli w wydaniu opinii.

W sytuacji, gdy organ procesowy ma wątpliwości co do stwierdzeń zawartych w opinii, osoby, które brały udział w jej wydaniu, mogą zostać wezwane i przesłuchiwane w charakterze biegłych. Osoby zaś, które tylko uczestniczyły w badaniach, mogą zostać przesłuchane w charakterze świadków.

Podstawowym oczekiwaniem organów procesów wobec opinii sądowo-psychiatrycznej jest jej pełność i jasność oraz brak sprzeczności. Opinia powinna się składać z dwóch zasadniczych części, tj. sprawozdania z przeprowadzonych przez biegłego czynności oraz jego spostrzeżeń i wniosków opartych na przeprowadzonych czynnościach i wcześniejszych spostrzeżeniach.

Jak każda opinia sądowo-psychiatryczna, również ta wydana na podstawie obserwacji sądowo-psychiatrycznej powinna składać się z czterech zasadniczych części:

- 1) wstęp zawierający informacje co do organu zlecającego, wnioskujących, miejsca, czasu i okresu trwania obserwacji, danych zakładu i biegłych wykonujących obserwację oraz opinię, przedstawienie zakresu zleconych zadań biegłym,
- 2) sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i spostrzeżeń (badań),
- 3) omówienie całości materiału, wyciągnięcie wniosków i ich uzasadnienie,
- 4) ostateczne wnioski, a po nich podpisy wszystkich biegłych.

Opinia pełna musi:

– zawierać odpowiedzi na wszystkie pytania, które zostały zadane przez organ procesowy,

– w treści wskazywać w sposób chronologiczny na przeprowadzone badania oraz metody badawcze zastosowane przez biegłych,

– odzwierciedlać czynności wykonane przez biegłych, tok postępowania oraz rozumowania biegłego w sformułowaniu wniosków końcowych[12].

Brak któregokolwiek z wymienionych elementów powoduje, że opinia staje się niepełna. Również pominięcie niektórych dowodów bądź nieuwzględnienie wariantów przebiegu zdarzeń w sprawie powoduje, że opinia nie uwzględnia wszystkich okoliczności sprawy i jest niepełna. Opinia, by była uznana za pełną, powinna zawierać uzasadnienie wyrażonych ocen i poglądów. Brak spójności między wywodem opinii a jej wnioskami oraz wnioski wzajemnie się wykluczające, czyli wewnętrzna sprzeczność, a także posługiwanie się nielogicznymi argumentami powodują, że opinia jest niepełna.

Wnioski z opinii powinny zawsze zawierać:

– stwierdzenie co do poczytalności podejrzanego (oskarżonego) w chwili czynu, w tym czy poczytalność podejrzanego (oskarżonego) w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu i w czasie postępowania nie budzi wątpliwości (argument z art. 79 § 4 k.p.k.),

– stwierdzenie aktualnego stanu zdrowia psychicznego,

– stwierdzenie możliwości uczestnictwa w postępowaniu procesowym,

– wypowiedzenie się co do potrzeby zastosowania środków zabezpieczających,

– rozważania na temat ewentualnej potrzeby umieszczenia badanego w przypadku uznania go za sprawcę w zakładzie karnym dla osób wymagających stosowania szczególnych środków leczniczo-wychowawczych.

Opinia powinna być napisana językiem zrozumiałym dla przeciętnej osoby, biegli powinni zatem unikać używania specjalistycznej terminologii, która dla organu procesowego może być niezrozumiała i sprawiać wrażenie niejasnej.

Przy wyborze metod diagnostycznych biegli powinni uzasadnić ich wybór, a także właściwie opisać wyniki tych badań i wykazać ich znaczenie w sformułowaniu końcowych wniosków.

Opinia powinna być sporządzona pismem maszynowym bądź komputerowym, a nie pismem odręcznym, tak by była dla organu procesowego czytelna.[12]

W sytuacji, gdy opinia jest niepełna lub niejasna, gdy zachodzi w niej sprzeczność albo sprzeczne są różne opinie w tej samej sprawie, zgodnie z art. 201 k.p.k. organ procesowy może wezwać ponownie tych samych biegłych lub powołać innych biegłych.

UWAGI KOŃCOWE

Wnioskować o obserwację sądowo-psychiatryczną przez biegłych psychiatrów można w sytuacji absolutnej konieczności, tj. niemożności wypowiedzenia się na temat stanu psychicznego podejrzanego (oskarżonego) w chwili czynu

i co do aktualnego stanu psychicznego bądź rzeczywistego funkcjonowania badanego na podstawie nawet wielokrotnych badań ambulatoryjnych. Podjęcie decyzji o obserwacji powinno być ostatecznością, a fakt wnioskowania o nią winien być przez biegłych dobrze umotywowany. Wniósłszy czas trwania obserwacji musi być ściśle określony i najkrótszy z możliwych do zrealizowania metod badawczych służących sformułowaniu ostatecznych wniosków.

Piśmiennictwo:

1. Eichstaedt K, Orzekanie o obserwacji psychiatrycznej. *Prok i Pr* 2009; 9: 8-9
2. Gatecki P, Florkowski A, Bobińska K, Eichstaedt K, Obserwacja w zakładzie leczniczym po nowelizacji artykułu 203 Kodeksu postępowania karnego. *Postępy Psychiatrii i Neurologii* 2011; 20,(2): 114-116
3. Wilkowska-Plóciennik A, Przesłanki przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym. *Prawo i Medycyna* 2004;17: 23
4. Błoński M, Wniosek dowodowy. *Studia Prawno Ekonomiczne* 2000; LXII: 84
5. Orkiszewska D, Głosa do uchwały SN z dnia 24 listopada 2010 r., I KZP 22/10. *Prok i Pr* 2012; 1:160-168
6. Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa 2012; 1: 73-86
7. Herzog A, Koszt obserwacji psychiatrycznej w postępowaniu karnym. *Prok i Pr* 2002; 1:150
8. Eichstaedt K, Gatecki P, Depko A, Metodyka pracy biegłego psychiatry, psychologa oraz seksuologa w sprawach karnych. *LexisNexis*; 2012, s. 168
9. Gatecki P, Bobińska K, Eichstaedt K, Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego – Komentarz. *LexisNexis*; 2013
10. Eichstaedt K, Gatecki P, Depko A, Metodyka pracy biegłego psychiatry, psychologa oraz seksuologa w sprawach karnych. *LexisNexis*; 2012, s. 126-141
11. Eichstaedt K, Gatecki P, Depko A, Metodyka pracy biegłego psychiatry, psychologa oraz seksuologa w sprawach karnych. *LexisNexis*; 2012, s. 215-219
12. Eichstaedt K, Gatecki P, Depko A, Metodyka pracy biegłego psychiatry, psychologa oraz seksuologa w sprawach karnych. *LexisNexis*; 2012, s. 219-227